

Naujienu Antroji Dalis

NR. 699

CHICAGOS LIETUVIŲ LITERATŪROS DRAUGIJOS LEIDINYS

XX METAI

PAULIUS SIRGEDAS,

Nuo Baltijos iki Australijos ir dausų...

Iš a. a. Jūrų kapitono F. Marcinkaus prisiminimų

Mūsų dienų kalendoriuje sumirga ir vėl viena paminėtina data — Klaipėdos krašto prisijungimo prie Lietuvos 41 metų sukaktis. Šia proga prisimena lietuvio kovos dėl savojo Baltijos pajūrio, pakalbama apie Klaipėdos uostą — langą į pasaulį, bet tik retai pro tą „langą“ žvilgterėjama į platesnius vandenius, kuriuos raižė mūsų jūreivių vairuojami laivai — tų laivų stiebuose lietuviškai triplavei plevėsuojančiam.

Pažintis su lietuvišku „Jūrų Vilku“

Prisimenu...

Maždaug prieš dešimtmetį Sydnejuje sutikau vieną lietuvių, kurio jūreiviška siela ir prigimtis tampriai rišosi su Klaipėdos atvadavimu ir Nepriklausomos Lietuvos laivininkyste. Tai buvo jūrų kapitonas Feliksas Marcinkus, anomis saulėtomis dienomis (1955 m.) atšventęs 50 metų amžiaus sukaktį ir kurio 32 metai buvo „nuplaukę“ jūromis...

Prieš du metus, atklydęs į Čikagą iš Sydnejaus kalėdinis laiškutis, pranešė nelauktą ir liūdną žinią: „... Jūs gerai pažįstamas jūrų kapitonas Feliksas (Faika) Marcinkus prieš gerus porą mėnesių įplaukė į paskutinį savo uostą šioje žemėje ir dabar jau plukdo laivus dangiškuose vandenyse... Mirtis vaikščioja dažniau ir po Sydnejų, pasikviesdama pas save ir už mus ir senesnius ir jaunesnius... Ir nespėjama pridėti: „atsisveikinti brangius bičiulius, amžinai mus paliekančius“...“

Pažintis su a. a. jūrų kap. F. Marcinkum buvo nuoširdi ir bus ilgai prisimintina. Toji draugystė daugiausia išryškėja ir prisimena kaip iliustracija — lietuvių veržimosi į jūrą ir Nepriklausomos Lietuvos pastangos įsijungti į jūrinių tautų šeimą.

Čia ir pateikiamas prisiminimų žiupsnelis apie a. a. F. Marcinkaus keliones per „septynių jūrų“ audringas bangas, kelionės pilnos pavojų ir nuotykingos — prasidėję prie Baltijos krantų, išnėrę pro laisvąjį Klaipėdos uostą. Jos vingiavosi per plačių vandenynų versmes; jo laivai metė inkarus šaltuose ir egzotiniuose uostuose, kol, pagaliau, vėl sėkmingai plūdiavo Australijos pakrančių vandenyse, su viltimi kada nors grįžti į pamylėtąją Baltiją...

Įvairiomis progomis kalbėdamas su „sausumos žiurke“, F. Marcinkus mėgdavo pabrėžti:

— Norėčiau, kad mano pasi-

pasakojimai daugiau būtų suprasti, kaip Baltijos jūros ir Klaipėdos uosto reikšmės iškelimas ir išreikšta pagarba tiems idėjos draugams — jūrininkams, kurie mylėjo, myli ir aukojasi jūrininko daliai...

Lietuvos Nepriklausomybės kovose

Jūrininku tapti Marcinkui, bene, bus pagelbėjęs brendimo metu išgyventas pokarinis (po Pirmojo Pasaulinio karo) laikotarpis, kai Lietuva savo sūnų ryžtu, ginklu ir krauju pirkosi laisvę ir nepriklausomybę. Į tą kovą sukūrį buvo įtrauktas ir Marcinkus, tuomet 15 metų gimnazistas, palikęs mokyklos suolą su būriu bendraklasių šaulių ir kovojęs su besibrauniančiais į Lietuvą lenkais prie Širvintų, Giedraičių. Šiose kautynėse žuvo jo vyresnysis bendras Vincas Dovydaitis.

Pirmoji pažintis su Baltija

Pirmoji F. Marcinkaus pažintis su Baltijos jūra įvyko kaip tik Klaipėdos krašto atvadavimo kovose, kuriose jis dalyvavo ir kur žuvo jo bendraklasis, Kauno „aušrokas“ Algirdas Jasaitis.

F. M. apie tai prisimindavo sekančiai:

— Kai pirmą kartą pamaciau Baltijos jūrą — ja susižavėjau, tapau jos užkerėtu gerbėju. Anuomet bręstantis lietuvių jaunimas dažnai galvotrukčiais verždavomės į betkokią patriotinę naujovę, stengiamiesi kuo nors reikšmingiau pasitarnauti tėvynei...

Ir toji gimnazisto F. M. svajonė išplaukti į jūras, netrukus pradėjo realizuotis, kai 1923 m. Kaune, prie Aukštesniosios Technikos Mokyklos buvo įsteigtas jūrininkystės skyrius. Jo organizatoriais buv. gen. Nagius-Nagevičius, gen. Daukantas, plk. Platakis, plk. Kuizinas, inž. Rėklaitis ir kt. Į šią Jūros Mokyklą buvo priimtas ir F. Marcinkus (24 kandidatų tarpe). Čia vėliau lektorijavo ir Atlanto nugalėtojas Stepas Darius.

1924 metų mokslo atostogų metu F. M. pirmą kartą išplaukė į jūrą motoriniu būrlaiviu (250 brt. tonų) „Kastytis“. Jis buvo vienintelis lietuvis tarp vokiškos įgulos. Iš Klaipėdos „Kastytis“ plaukė į Dancigą, o iš čia į Suomiją su geležinės laužo kroviniu; o iš Suomijos gabenoto popiermalkės į Bremėną; vėliau į Švediją — anglj. Kielio kanale F. M. gavo parėdymą grįžti į mokyklą. „Kastytis“ pa-

(Nukelta į 3 psl.)

Šis nepaprasto gražumo augalas auga tik Java saloje ir vadinesi „gynura aurantiaca“. Jis buvo išrinktas Chicagos parkų distrikto „sausio mėnesio augalu“.

Dienų Skeveldros

1.

Do-ne-lai-tis!

Klausyk — skamba kaip varpas.

Done-laitis!

Klausyk — skamba kaip kardas.

Donelaitis!

Klausyk — skamba kaip arklas.

Aš nesakau,

Kad jo viršūnė saulę siekė,
Ar kad jo šakos uždengė
kitas žemes.

Gal kiek daugiau pasviręs
buvo jis į priekį,

O apskritai,

Jis buvo toks, kaip mes:

Savas — ligi paskutinio
kraujo lašo,
Linksmas ir gaudus —
lig ašarų.

Nesudėtingas ir jaukus —
Kaip žalias pievos kilimas.

Ir tragiškas —
Kaip Herkaus Manto
sukilimas.

Tai fragmentas iš Just. Marcinkevičiaus poemos. Kaip Kristijonas Didysis įkvepia lietuvių poetą šiapus geležinės uždangos, tenka dar palaukti. Kiek ilgai?!

2.

Iš knygų lentynos ištraukęs štai svarstau ant delno dvejis „Metus“: V. K. Jonyno medžio raižiniais iliustruotus (1949 m. perspausdinimas Švietimo Ministerijos — 1940 metų — laidos, Vakarų Vokietija) ir V. Jurkūno („pasirašyta spaudai — 1956. IX. 21., Vilnius-Kaunas).

Gal kas iš arčiau dail. V. K. Jonyno gyvenančiųjų pasiteiraus, kaip ans iliustravo. Kaip kūrė dail. V. Jurkūnas, randame „Literatūros ir Meno“ Nr. 1. Pasiskaitykime „Poeto bruožų beiškant“:

„... trejus metus dirbau prie „Metų“.

Toliau:

„Mane dažnai klausia — kaip aš sukūriau K. Donelaičio portretą, jei nėra išlikusio jokio poeto atvaizdo.

Savaime aišku, kad tokiu atveju pagrindinai teko remtis Donelaičio kūrybiniu palikimu, archyvine medžiaga, jo pasiskaidymais, amžininkų pastebėjimais. Visa tai aš stengiausi išstudijuoti, buvau nuvykęs ir į Donelaičio gyventas vietas, kas padėjo man labiau įsijausti į jo poeziją, geriau suprasti ir patį autorių. Man svarbu buvo viskas — ir Donelaičio pažiūra į gyvenimą, aplinką, žmones, jo gana šykštūs pasisakymai apie save, ir jo rašysena, braižas, (nors grafologijai aš ir neskiria ypatingos reikšmės), jo šeima, profesija ir t. t. Man paaiškėjo, kad Donelaitis gyveno kukliai, santūriai, nemėgo žmonių, kurie nerimtai, lengvabūdiškai žiūrėjo į gyvenimą, jis nekenčė išgeriančių ir, atrodo, negėrė pats — tai savo ruožtu taip pat atspindi žmogaus veidą; poetas daug dirbo žemės ūkyje, prie statybų — vadinas, kažin, ar galėjo būti apkūnus.

Didysis būrų dainius augo

(Nukelta į 2 psl.)

DIENŲ SKEVELDROS

(Tęsinys iš 1-mo pusl.)

valstiečių šeimoje, pastoriaudamas nesibičiuliavo su ponais ir man rodosi, jog jis turėjo daug bendro su paprastais darbo žmonėmis — senaisiais Prūsijos lietuviais — ne tik savo mąstymu, pažiūromis, bet ir išvaizda. Aš turėjau progos gyventi liaudies žmonių tarpe, bendrauti su jais, gerai pažinčiau jų rūpesčius, godas, jų džiaugsmo akimirkas, ir visa tai tam tikra dalimi padėjo atkurti Donelaičio atvaizdą.

Siame darbe man nemaža padėjo atidus išsiskaitymas ne tik į "Metus", bet ir į Donelaičio pasakėčias, kurios taip pat giliai liaudiškos, reljefingos, sodrios; poetas nevengia ir šurkštesnio žodžio, ir stipresnio posakio, jis liaudžiai rašo liaudiškai. Matyt, ir poeto išorė negalėjo būti kažkokia nušlifluota, vargu ar jo veidas turėjo dvasininkui charakteringų bruožų. Ir apskritai, mano vaizduotėje Donelaičio dvasininkiška pastoriaus profesija nesiderina su jo asmenybe, su poeto paveikslu.

Tiesą sakant, ne iš karto Donelaičio portretas man pavyko; buvo nemaža bandymų, variantų. Aš jo ir šiandien nelaikau idealiu, pretenduojančiu į gautiną, teisingiausią sprendimą. Maždaug tuo pačiu metu poeto portretą kūrė ir kiti dailininkai. Ir įdomu, kad mūsų sukurti Donelaičio atvaizdai turėjo nemaža bendro: panašios buvo veido proporcijos, jo santykiai, panašūs akių, kaklos, nosies, smakro sprendimas, žodžiu, jautėsi bendras traktuotės karkasas. K. Donelaičio jubiliejui visa eilė mūsų dailininkų, kaip V. Kalinauskas, K. Bogdanas, V. Valius, B. Vyšniauskas, G. Jokūbonis, A. Aleksandravičius, sukūrė poeto portretus — raizinius, reljefus, medalionus, medalius ar net skulptūrines kompozicijas, ir kiekvienas jų į Donelaičio atvaizdą įnešė kažkokių naujų bruožų, nors pagrindinė jo koncepcija, atrodo, liko ta pati.

Tur būt, galima pasakyti, jog menininko portretas — tai jo kūryba. Toks atvaizdo sukūrimo metodas, žinoma, yra kiek eksperimentinio pobūdžio, čia neatkursi visų žmogaus veido detalių, bet būdingiausias bruožas, proporcijas atgaivinti galima. Juk, pavyzdžiui, ir nežinodamas autoriaus, išsilavinęs menininkas (jau nekalbant apie specialistą) neklysdamas pasakys, kieno tai eilės, paveikslas, kas sukūrė tą ar kitą muziką ir pan.; mes, dailininkai, iš vieno potepio, net pieštuko pabraukimo atskiriame savo kolegų darbus. O juk jie atspindi ir jo charakterį, atskleidžiantį to ar kito žmogaus veidą. Po eilės bandymų, eksperimentų, tuo pagrindu mums gali pavykti sukurti ir jo portretą, kuriuo patikės žiūrovas. Čia dailininkui dabar iškyla kitas ne mažiau svarbus uždavinys, — kaip tą portretą padaryti tikroviškesnį, tikslesnį, autentiškesnį".

Ir vėl klausimas: kaip, be V. K. Jonyno, išvaizduoja Kristijoną kiti tremties kūrėjai dailininkai? Koks jų įnašas Donelaičiui pažinti?!

3.

Dar grįžkime į J. Marcinkevičiaus poemą apie K. Donelaičių:

Jis buvo paskutinis žodis,
Kaip būna paskutinis ginklas —
Neatiduotas, neparduotas.
Jis buvo žodis.
O dabar — paminklas,
Kurį ir žemei

nesunku laikyti,
Kurį ir mums
mylėti nesunku.
Poeto rankom praeitį kilnojam,

Ir žodžiai
tartum prakaitas
iš knygos laša.
Mes turim ją praeitį
širdim, ne kojom,
Privalom praeitį praeitį
kaip sunkų lažą.
Privalom ją mylėti ir neapkęsti.

Iš dabarties viršūnių ji —
Siaubinga praraja.
Privalom iš savęs
kažką išmesti,

Kad Donelaitis
tilptų širdyje.
Privalome save
nuimt nuo pjedestalu
(Ne pjedestalais ji, poezija,
gyva)

Ir Donelaitį pasodinti
prie savo darbo stalo.
Tebūna darbo stalas —
Lietuva.

Dabar kiekvienas grumstas —
Donelaitis.
Dabar kiekvienas medis —
Donelaitis.
Dabar kiekvienas varpas —
Donelaitis.
Dabar kiekvienas kardas —
Donelaitis.
Dabar kiekvienas arklas —
Donelaitis.
Ir kiekviena pėda
po mūsų kojom —
Jo kapas ir jo poilsio vieta.
Jis, tartumei sermėga,
užsikloja
Visa planeta.

4.

Kaip J. Marcinkevičius poemoje apie Donelaičių atiduos savo duklę Nikitai ir visiems kitiems kacapams — okupantams, paaikšės, kai visa poema išeis atskiru spausdiniu. O gal ir neišeis, kaip ir Putino "Sukilėliai"?!

Dail. V. Jurkūnas pareiškime "Literatūrai ir Menui" aiškiai pabrėžė:

"...Iliustruodamas poemą, aš, žinoma, mūsų dienų požiūriu žvelgiau į joje vaizduojamus įvykius, kai kur sustiprindamas įtampą, užaštrindamas socialinius momentus".

5.

Beje, anapus plačiai kalbama apie patį Donelaičių, bet niekur neužtikama žinių apie naują "Metų" laidą, o senoji — 1956 m. — baigta. Gal Nikitos žandarai išsigas Donelaičio štai šių žodžių:

"Vokiečiai lietuvninką per drimelį laiko,

ČIKAGOS LIETUVIŲ ISTORIJA NUO 1869

AUTORIUS A. AMBROSE

Naujienu skaitytojai žino apie A. Ambrosę ir jo vykdomą uždavinį — ruošiamą istorijos veikalą. Daug kas yra matę jau ir knygos pavidalą, pirmojo lanko atspaudą, brošiūrėlę, kurioje palikta vieta prof. Prano Čepėno įvadui, autoriaus pratarmei ir kur jau atspausdinta dalis pirmojo knygos skyriaus: pirmieji Čikagos lietuviai. Toliau, pagal numatytą knygos turinio tvarką eis aprašymas draugijų bei jų poskyrių: pašalpinės, kultūrinės, klubinės, sporto ir pan. Po to, — parapijos, finansinės istaigos, pramonės ir biznio įmonės, asmenų biografijos. Į galą knygos eis įvairūs dalykai, kaip, numanu, naujųjų bendrinių ir specialiųjų organizacijų aprašymai. Galiausiai, aišku, eis būtiniosios rodyklės, sąrašai bei papildymai.

Tokia yra darbo apimtis. Koks tai yra darbas, žino tas, kas yra buvęs autoriaus bute, matęs jo knygų lentynas, laikraščių komplektus, iškarpu ryšulius, rankraščių pūdus, popierio krūvas, laiškų rinkinius ir nežinomą kiekį įvairios kitokios medžiagos. Privatus šeimos butas yra virtęs privatiu archyvu, kuriame visada randate įkniбусį triušiantį žmogų — A. Ambrosę.

O prancūzpalaičiai, į jį žiūrėdami, šypsos.
Šypsos, rods, o tikt mūsų
šauką garbina duoną.
Ir dešras rūkintas su pasimėgimu valgo.
O štai, jau lašinių lietuviškų
prisiėdę
Ir mūs alų su gvoltu jau visą
sugėrę,
Viežlybus lietuvininkus išpert
nesigėdi.
Tu, prancūziškas žiopy! su
šveisteriu storu
Ir kas dar daugiau susibastėt
Lietuvą vargint,
Kas jums liepė mus ir žmonas
mūsų paniekint?
Ar negalėjot ten pasilikti,
kur jus nuperėjo
Ir varles bei rupūzes jus est
pamokino?"

Aiman, okupacija yra okupacija, nors okupantai ir keičiasi!
J. Cicėnas

Jis yra senesniosios kartos veikėjas. Vargu ar yra Čikagoj senasis lietuvis, kuris jo nepažintų: laikraštinkai, bankininkai, dvasininkai, prekybininkai ir šimtai kitų lietuvių jį žino: yra gavę iš jo knygų, prenumeravę laikraščius, davę per jį skelbimus, gavę iš jo patarimų ir nurodymų. Jį pažįsta didelis skaičius dypukų ir nemažai jų yra stoję jam į talką.

Kam yra tekę susidurti su spaudos darbu, pažinti knygos paruošimo ir išleidimo sąlygas, kas turi supratimą kultūros idėjos, kam tebėra gyvas lietuviškas reikalas, tas numano, kaip gyvena A. Ambrose. Kas yra matęs jį dirbant, tas pajunta tikrą pagarbą šiam nuosirdžiam kultūrininkui, o su juo ir kiekvienam kitam senesnės kartos lietuviui veikėjui.

Kokios reikšmės turi A. Ambrosės darbas, galima suvokti iš čia suminėto veikalo turinio, bet pilna jo vertė bus matyti knygai išėjus.

Privalu suprasti, kad nepakanka žinoti atsidavusį žmogų, pritarti jo sumanymui, duoti jam vieną kitą duomenį; to negana. Privalu suprasti, kad čia reikalingas ir paskatinimas, vienokis ar kitokis veiksmas, kad tas didžiulis darbas sklandžiau eitų, tobuliau dėstytųsi, darytųsi pilnesnis, sparčiau eitų pirmyn ir veikiau išeitų į viešumą nauja didžiulė knyga — Čikagos Lietuvių Istorija.

K. Gireikis

PIRKITE JAV TAUPYMO BONUS

80,000,000 under the iron rule of Communism

In Eastern Europe, eighty million people live under the iron rule of Communism. Radio Free Europe's daily broadcasts bring them hope, news, keep up their resistance to Communist brainwashing. Help overthrow Communism with truth, by supporting Radio Free Europe.

Send your contribution to
Radio Free Europe Fund
P. O. Box 1963, Mt. Vernon, N. Y.
Published as a public service in cooperation with The Advertising Council

DONALD PETKUS

ANTHONY PETKUS

A. PETKUS & SŪNUS

NAUJA KOPLYČIA
MARQUETTE FUNERAL HOME
2533 West 71st Street

(Maplewood gatvės kampas)

GRovehill 6-2345

TOWnhall 3-2108

Pilnas laidotuvių aptarnavimas, įskaitant karstą ir pasinaudojimą mūsų gražiom kopyčiom, yra nuo \$375.00; \$430.00; \$595.00; \$650.00; \$695.00; \$750.00; \$875.00; \$895.00; \$945.00; \$975.00; \$900.00 ir daugiau. Karstą galima pasirinkti kopyčioje.

GRAŽIOS INDIVIDUALINĖS KOPLYČIOS
MASINOMS PASTATYTI AIKSTĖ

Lietuviams teikiama šios rūšies aptarnavimas 30 metų.

NUO BALTIJOS...

(Atkelta iš 1 psl.)

Keliui į Švediją nuskendo. Iš įgulos niekas neišsigelbėjo.

Mediniai laivai, — geležiniai jūrininkai...

1925 m. Lietuvos Jūrininkų Sąjunga, susitarusi su Susisiekimo Ministerija, iškovojo 15 stipendijų pasiūsti mūsų jaunuosius jūrininkus į Suomijos mokomuosius laivus. Nuo čia tad ir prasidėjo F. M. tikras jūreivio-klaūno gyvenimas, kuris jį suformavo ir išugdė pavyzdingu lietuvišku jūrininku.

Marcinkus pateko į keturtiebi burlaivį "Olivebank", kuris iš Liverpoolio uosto išplaukė kelionei aplink pasaulį.

Tuomet buvo mediniai laivai, o geležiniai jūrininkai... — su šypsena pasakodavo Marcinkus, prisiminęs anas, tikrai jūreiviškas dienas.

Burlaivio "Olivebank" (4400 brt. tonų) įgulą sudarė 24 jūrininkai: švedai, suomiai, norvegai ir lietuviai (7 jaunuoliai). Laive nebuvo jokių pagalbinių — mechaninių įrengimų. Viskas čia buvo atliekama rankų ir kojų raumenų jėga. Maistas, dažniausiai konservuotas, o biskvitas su kirmėlaičių priemaiša. Geriamo vandens išteklių maži, dažnai vartotas iškritęs ant laivo lietaus vanduo. Tiesa, laive keliavo ir kiaušius, kurios buvo skerdžiamos tik bėdos atvejais maistui. Laivas veždavo paukščių mėšlo trąšas, grūdus ir pan. krovinį. Kelionės nuo vieno uosto iki kito užtrukdavo po keletą mėnesių. Pavyzdžiui, iš Port Linkoln uosto (Pietų Australija) į Cardiffą (Anglijoje) plaukta 165 paras. Tuomet pirmą kartą Marcinkus susipažino ir su Australija, kas, galbūt, padarė įtakos ir įsikurti tremties išlikimui.

Po dviejų metų "viešnagės" suomiškame burlaivy, 1927 m. rudenį Susisiekimo Ministerija atšaukė F. M. į Suomiją, atlikti tolimesnį jūrininko stažą Suomijos — Pietų Amerikos bendrovės gariniame laive "Herakles", plaukiojusiame tarp įvairių pasaulio uostų. Po to buvo pasiūstas į Suomijos Navigacijos Institutą, Turku mieste, dviejų metų teoretiniam kursui

— įsigyti papildomų jūrininkystės žinių. Ir čia 1930 m. birželio mėn. F. Marcinkus įsigijo tolimojo plaukiojimo laipsnį — diplomą.

Lietuviškame prekybos laivyne

Bepiečiant Klaipėdos uosto veiklą, pradėdant kurti savą laivyną, diplomuoti jauni jūrininkai buvo atleisti nuo karinės prievolės ir skiriami įvairioms pareigoms Baltijos jūros tarnybon. 1933 metais F. M. komandiruojamas į United Baltic Corporation, Londone, į laivą "Balttraffic", papildomam vienerių metų plaukiojimo stažui.

1935 m. B-vė "Maistas" išnuomojo norvegų laivus — šaldytuvus: "Rimfort" ir "Barforst", kuriuos dar tais pačiais metais B-vė įsigyja nuosavybėn. Ir tuomet "Barforst", jau po lietuviška vėliava, patikimas kapitono F. Marcinkaus savarankiškam vadovavimui.

1937 metais įsisteigia "Baltijos Loydas", kuris perima B-vės "Maistas" laivus: "Kretinga" (buv. "Rimfort"), "Utena" (buv. "Barforst"), "Maista" ir nusiperka dar keletą laivų: "Siaulius", "Marijampolė", "Kauna" ir "Panevėžis".

Lietuva išėjo į jūrą

Lietuva išėjo į jūrą. Visi laivai plaukiojo po lietuviška vėliava, buvė vadovaujami lietuvių jūrininkų. Per Klaipėdos uostą — langą į pasaulį — buvo gabenama savais laivais mūsų krašto ūkinės gėrybės ir atvežamos mums reikalingos prekės iš tolimų kraštų. Augo laivynas, kilo krašto gėrbūvis, ir, atrodė, kad buvo padėti tvirti pamatai atgimusios Lietuvos jūrininkystei plėstis ir klestėti. Šį laikotarpį F. Marcinkus prisimindavo taip:

Tuomet jau įstengdavome nugalėti ir senus, prityrusius jūrininkus — kaimynus. Per didžiąsias audras, pro siaurus Klaipėdos uosto vartus pašėlusiai drąsiai išeidavome į jūrą ir laiku pristatydavome svetimiems kraštams brangų krovinį: bekoną, sviestą, grūdus ir pan. Diena iš dienos didėjo ir jūrininkų prieauglis — jauni- mas pamėgo ir visa Lietuva suprato jūros reikšmę ir naudą kraštui, todėl ir veržėsi į jūrą, rėmė jūrinę idėją...

Raudonojo potvynio bangos smūgiai...

Bet, deja... Pasaulio įvykiai triuškinančia banga palietė ir Lietuvos pakrantes. 1939 m. Hitlerio Vokietija išplėšė mums Klaipėdą. Uoste Lietuvai tebuvo palikta tik siaura zona, pro kurią lietuviški laivai dar vis išplaukdavo į plačiuosius vandenius, kol 1940 m. Lietuvą užliejęs raudonasis tvanas nuplovė nuo lietuviškųjų laivų Lietuvos trispalvę...

Dar apie 3 mėnesius stengiausi "Marijampolė" neįplukdyti į raudono okupanto vandenis bei uostus, — su širdgėla prisimindavo F. Marcinkus Lietuvos prekybinio laivyno likvidacijos dienas.

Nelemtuose įvykių vandenyse vis dar jieskojau betkurio vilties švyturio. Tačiau, rugsėjo mėn., "Marijampolė" glaudžiantis prie Klaipėdos uosto krantinės, tūli mano pagalbininkai laivo stiebe trispalvę pakeitė raudonuoju skurliu su kūju ir piautuvu. Grįžęs į laivą liečiau gražinti Lietuvos vėliavą, bet, deja, mano įsakymas nebuvo įvykdytas... Atsisveikinau su "Marijampolė" ir pasirinkau pirmąją tremtį Vokietijoje...

Vokietijoje F. M. įsispraudė į Karaliaučiaus "Poseidon" bendrovės laivą "Pillau", kur ėjo II-jo karininko pareigas vadina- mojoje "mirties laivininkystėje", iš kurios išsivadavo tik per atostogas, 1941 m. pabaigoje, grįžęs į Lietuvą ir čia pasilikęs iki antros tremties.

LENGVI PASISKAITYMAI ZIEMOS VAKARAI

Kas atsiųs Naujienoms vieną dolerį, tai gaus paštu 900 puslapių lengvų ir įdomių pasiskaitymų:

1. Vincas Krėvė-Mickevičius. Rašytojo 70 metų sukaktis — 187 psl.
2. Emile Zola, Darbas — 291 psl.
3. James Allen, Iš širdies, St. Biežio vertimas — 53 psl.
4. M. Konopnickos, Pagal įstatymus — 159 psl.
5. Barbara Ubryka — 118 psl.
6. Jonas Vadis, Okultiniai patyrimai — 143 psl.

Pinigus prašome siųsti tokiu adresu:

NAUJIENOS,
1739 So. Halsted Street,
Chicago 8, Illinois.

AUKOKITE PATYS
IR PARAGINKITE KITUS
AUKOTTI NAUJIEŅŲ MAŠINŲ
FONDUI

NELAUKITE - RYTOJ GALI BŪTI PERVELUI!

Jei norite užsitikrinti nuo ugnies namus, baldus, automobilius, ar šiaip ką apdrausti, reikalaukite agento, arba brokerio, kad jis parūpintų jums polisą per mūsų kompaniją. Nelaimė išitikus, neturėsite jokių nemalonumų.

"Mes esame pirmaklasiai nariai Chicago Board of Underwriters"

O'MALLEY & McKAY, Inc.

222 WEST ADAMS STREET KAMBARYS 1043
Telefonas: Central 6-5206

Generaliniai Agentai šių Kompanijų:

COLUMBIA INSURANCE COMPANY
PEARL ASSURANCE COMPANY
LUMBERMEN'S INSURANCE COMPANY
MASSACHUSETTS FIRE & MARINE INSURANCE CO.
MICHIGAN FIRE & MARINE INSURANCE COMPANY
AMERICAN AUTOMOBILE INSURANCE CO.
MASSACHUSETTS BONDING & INSURANCE CO.

COSMOS PARCELS EXPRESS CORP.

(LICENSED BY VNESPOSYLTORG USSR)

Labai patikima ir vadovaujanti firma Jungtinėse Valstybėse, turinti daug patyrimo siunčiant dovanų siuntinius į visas USSR dalis. Tūkstančiai klientų patenkinti. Visi siuntiniai apdrausti. Gavėjas nieko nemoka. Skyriai svarbesniuose miestuose. Visi mūsų skyriai turi sandėliuose pasirinktinai aukštos kokybės prekių dovanoms žemomis kainomis.

Dėl nemokamų informacijų ir kainoraščių susiznokite su bet kuriuo mūsų skyriumi.

• NEW YORK 3, N. Y. — 39 - 2nd Avenue	AL 4-5456
• NEW YORK 11, N. Y. — 135 W. 14th Street	CH 3-2583
• BROOKLYN 11, N. Y. — 370 Union Avenue	EV 4-4952
• BROOKLYN 7, N. Y. — 600 Sutter Avenue	DI 5-6808
• ATHOL, Mass. — 61 Mt. Pleasant Street	CH 9-6245
• BOSTON 18, Mass. — 271 Shawmut Avenue	LI 2-1767
• SOUTH BOSTON, Mass. — 359 West Broadway	Tel. 268-0068
• BUFALLO 6, N. Y. — 332 Fillmore Avenue	TL 6-2674
• CHICAGO 22, Ill. — 2222 W. Chicago Avenue	BR 8-6966
• CHICAGO 8, Ill. — 3212 So. Halsted Street	WA 5-2737
• CLEVELAND 13, Ohio — 904 Literary Road	TO 1-1068
• Detroit, Mich. — 7300 Michigan Avenue	VI 1-5355
• GRAND RAPIDS, Mich. — 636-38 Bridge St., N. W.	GL 8-2256
• HAMTRAMCK, Mich. — 11333 Jos. Campau	GL 7-1575
• HARTFORD 14, Conn. — 200 Franklin Ave. Tel. 233-8030	246-0215
• IRVINGTON 11, N. J. — 762 Springfield Ave.	ES 2-4685
• YOUNGSTOWN 3, Ohio — 21 Fifth Avenue	RI 3-0440
• LOS ANGELES 22, Calif. — 960 So. Atlantic Blvd.	AN 1-2994
• LAKEWOOD, N. J. — 126 - 4th Street	FO 3-8569
• NEWARK 3, N. J. 428 Springfield Avenue	BI 3-1797
• NEW HAVEN, Conn. — 509 Congress Avenue	LO 2-1446
• PATERSON 1, N. J. — 99 Main Street	MU 4-4619
• PASSAIC, N. J. — 176 Market Street	GR 2-6387
• PHILADELPHIA 23, Pa. — 525 W. Girard Ave.	PO 5-5892
• PITTSBURGH 3, Pa. — 1307 E. Carson Street	HU 1-2750
• SAN FRANCISCO, Calif. — 2076 Sutter Street	FI 6-1571
• WATERBURY, Conn. — 6 John Street	PL 6-6766
• WORCESTER, Mass. — 174 Millbury Street	SW 8-2868
• YONKERS, N. Y. — 555 Nepperhan Ave.	GR 6-2681

GRAMERCY SHIPPING COMPANY

ĮSTEIGTA 1947 — TURINT MASKVOS USSR VNESPOSYLTORG LEIDIMA — TURINTI DEPARTMENT OF BANKING AND INSURANCE (USA) LEIDIMA IR DRAUDIMA.

BE MUITO DOVANOS Į USSR: Siuvamos mašinos, automobiliai, dviračiai, šaldytuvai, skalbimo mašinos ir daug kitų.

MŪSŲ SKANIŲ IR AUKŠTOS KOKYBĖS MAISTO PRODUKTŲ SIUNTINIAI

SIUNTINYS "R" įkainotas \$36,75
1 svaras degintos kavos,
1 svaras Cacao, 1 sv. šokolado,
2 sv. virimui alyvos, 2 sv. cukraus,
2 sv. ryžių, 1 sv. surio,
2 sv. rūkytų lašinukų, 2 sv. rūkyto kumpio, 2 sv. džiovintų vaisių.

AUKŠTOS KOKYBĖS MEDZIAGOS
Reikalaukite mūsų sąrašų.

GRAMERCY - N. Y.
118 EAST 28th STREET # 906
NEW YORK 16, N. Y.

New York telephone MU 9-0598

Atidarytas darbo dienomis 9—5:30, šeštad. 10—1, sekmad. uždarytas.

PINIGAI Į USSR

Pilnai garantuotas pristatymas per dvi savaites. Pilnai išmokama. Gavėjo pasirašyti kvitai.

Kursas: 9 rubliai už \$10.

Už patarnavimą mokėtis iki

\$35.00 — \$3.50.

Virš \$35.00 — 10%.

GRAMERCY - N. J.

744 BROAD STREET, # 925
NEWARK, NEW JERSEY

Pinigi ir siuntinių persiuntimas į Vakarų ir Rytų Vokietijas, Rumuniją, Lenkiją, Vengriją, Čekoslovakiją ir t. t.

MŪSŲ ŽINGSNIAI

Leidžia Santara ir Sambi Šviesa Chicagoje.
Redaguoja Rita Kavolienė
Medžiagą siūsti: 622 Nicholas St., Defiance, Ohio

7 METAI

NR. 15 (195)

Akademine savaitė — dar vienas suvažiavimas ar originali idėja?

Kada kiekvienais metais įvyksta po kelioliką suvažiavimų, kada leidžiama keliolika laikraščių ir žurnalų, statomos operos, koncertai ir spektakliai, būtų lyg ir nerealu kalbėti apie kritišką lietuviškos veiklos padėtį. Bet net ir neliečiant to, ką prieš keletą metų pastebėjo šešiasdešimt kultūrininkų savo manifeste prieš kultūrinį nuosmūkį: pereitas Studentų Sąjungos suvažiavimas, jaunųjų profesionalų savotiškas išėjimas pensijon ir akademių organizacijų letargija, kurią bando ma vynu gydyti, tampa patologinių reiškinių lietuviškoje veikloje gerais pavyzdžiais.

Gal ir su šiomis apraiškomis omeny, prieš porą savaitių grupė studijas baigusių ir bebai-giančių susirinko apsvaistinti galimybes sekančią vasarą suruošti studijų savaitę visiems alumnams. Kiek šiuos susirinkusiuosius skyrė ideologijos, tiek juos jungė susirūpinimas lietuviškosios veiklos būkle. Per diskusijas vyravo viena pagrindinė tema — nėra progos plačiau išsikalbėti lietuviškąja problematika. Per paskutinį dešimtmetį akademių organizacijų ir Studentų Sąjungos suvažiavimuose metodiškai skrostas lietuviškasis gyvenimas. Kile nemažai savokų mūsų būkle ar tikslus apibudinanti. Paimant iš pačios Santaros, randame Kavolio "Gyvąją Lietuvybę", Škėmos "Lietuviškąjį Geto", Meko "Kaltinimus Apatijai". Visos šios ir panašios idėjos leido suprasti savo aplinką, bet iš studentijos eilių išėjus, nebelieka forumo. Spauda ir kultūros kongresai turi savas limitacijas, nors ir būtų idealūs jau suformuotas idėjas pristatyti.

Tad pagrindinis argumentas už šių studijų dienų surengimą yra komunikacijos reikalingumas. Studijų dienos suruoštos stovyklinė atmosferoje duotą progą giliau žvilgtelti į lietuviškojo gyvenimo problemas ir sukurti sąlygas ideologiniam dialogui.

Kad norimi rezultatai bus atsiekti, užsitikrinti negalima. Daug priklausys nuo dalyvių skaičiaus ir jų gyvumo, nuo paskaitininkų ar referentų medžiagos ir nuo visos eilės kitų faktorių, kuriuos galima būtų aptarti kaip "atmosferą". Bet bandymas lieka sveikintinu. Ypač sveikintinas iniciatorių nutarimas nesteigti dar vienos institucijos, bet palikti rengimą egzistuojančių organizacijų globai. Studijų savaitę paprašyta

globoti Bendruomenė, kuri šią pareigą mielai apsiims jei su rengimu sutiks akademinės organizacijos. Taipgi sveikintinas ideologinio dialogo siekimas tarp akademių organizacijų. Nors šio susirinkimo dalyviai nebuvo oficialiais savų organizacijų atstovais, tačiau be abejo jie atstovavo nuotaikas vyr-aujančias tose organizacijose.

Gal kai kas panuogastaus, kad šitokia studijų savaitė, dalyvaujant visų pažiūrų alumnams, per daug gali suniveluoti ideologinius skirtumus, kurie lietuviškąjį gyvenimą padaro kūrybingu, gyvu ir įdomiu. Tačiau rengėjai suprastami, kad ideologinė diferenciacija yra lietuviškojo veikimo kertinis akmuo, tikisi kad šis žygis šią veiklą tik patvirtins.

Gabrielius Gedvila

Darbai ir žygiai

— "Mūsų Žingsniai" linki visiems skaitytojams malonių 1964-ųjų metų. Tegul nepaliau-nama kova už žmogaus, Tautos ir Valstybės laisvę, toleranciją ir darbina nuotaika lydį visus lietuvių užsimojimus.

— Sveikiname poetą Algimantą Mackų laimėjusį Vinco Krėvės literatūrinę premiją už poezijos rinkinį "Neornamentuotos Kalbos Generacija ir Augintiniai". Vinco Krėvės vardo literatūrinė premija yra skiriama Montrealio Lietuvių Akademiniio Sambūrio. Šių metų jūry komisija apsvaistiusi 1961—1962 metais išleistas knygas, premiją paskyrė Algimantui Mackui.

Algimanto Mackaus pirmoji poezijos knyga "Elegijos" buvo išleista 1950 metais Algimanto Pagėgio slapyvardžiu. Antrasis rinkinys "Jo yra žemė" išėjo 1959 metais ir laimėjusi premiją "Neornamentuotos Kalbos Generacija ir Augintiniai" — 1962 metais. Mums yra ypač malonu, kad abiejų paskutiniųjų rinkinių leidėju yra Santara-Šviesa.

Algimantas Mackus šiuo metu yra žurnalo "Margutis" redaktoriumi, aktyviai reiškiąs lietuvių kultūriniam gyvenime, ypač daug dirba Santaros-Šviesos Federacijoje, padėdamas formuoti jos kūrybinę — kultūrinę kryptį. Yra išrinktas Santaros Garbės Filisteriu.

(Red. pastaba: Premijuotąjį rinkinį "Neornamentuotos Kalbos Generacija ir Augintiniai" bei "Jo yra žemė" galima gauti "Metmenų" žurnalo administracijoje: Ramojus Vaitys, 615 Hinman Ave., Evanston, Ill.,

Karvelio Prekybos Namuose bei kituose lietuviškų knygų platinimo centruose. Kaina 3.00 dol.).

— Alfonso Nykos Niliūno išverstą Šekspyro "Hamletą" planuoja išleisti Santaros-Šviesos Federacija savo sekančiuju leidiniu. Tai bus puošni, iliustruota knyga, kuriai iliustracijas ruošia Santaros Garbės Filisteris dail. Žibuntas Mikšys, šiuo metu gyvenąs Paryžiuje. Kaip teko patirti Alfonso Nykos Niliūno vertimas atliktas ypatingai kruopščiai ir tiksliai. "Hamletas" išleidimas neabejotinai prisidės prie grandinės įrodymų, jog ir išeivijoje galimi ir yra atliekami lietuvių tautai nepaprastai daug reikšmės turį kultūriniai darbai.

"Hamletas" bus aštuntoji knyga išleista Santaros-Šviesos. Šiuo metu Federacija planuoja knygų leidimą sustiprinti, įsteigdama Knygų Leidimo Fondą ir kreipdamasi į Federacijos narius įsijungti į šį Fondą.

— Clevelando Vyrų Okteto pirmas koncertas Chicagoje ruošiamas vasario 22 d. 8 val. vak. Jaunimo Centre. Oktetui vadovauja Santaros filisteris, inž. Rytas Babickas. Oktetas su koncertais yra aplankęs beveik visas didesniąsias lietuvių kolonijas ir visur buvo sutiktas labai palankiai. Savo repertuare Clevelando Vyrų Oktetas turi 44 dainas, tad koncerto programa bus įvairi ir įdomi.

Neseniai Oktetas išleido savo dainų plokštelę akompanuojant Herbert Kusber šokių orkestrui. Plokštelės dainos yra pritaikytos įvairiems šokių ritmams. Norintieji šią plokštelę įsigyti, gali rašyti Okteto vadovui R. Babickui, 10908 Magnolia Drive, Cleveland 6, Ohio (kaina — Hi-Fi 5 dol., stereo 6 dol.).

— Dailininko Algirdo Kurausko kūrinį paroda įvyksta sausio 25 — vasario 2 dienomis Čiurlionio Galerijoje. Dail. Kurauskas yra vienas iš aktyviausių Chicagos dailininkų niekuomet neatsisakąs patalkininkauti lietuviškuose reikaluose. Jo meninėje priežiūroje yra leidžiamas žurnalas "Laiškai Lietuviams", o nuo šių metų pradžios ir "Lituanus" žurnalo meninė dalis bus tvarkoma dail. Kurausko. Yra sukūręs Tautinių šokių šventės ženkluką, eilę puikių scenos dekoracijų.

Ypač išskirtino kūrybiškumo dail. Algirdas Kurauskas yra pasiekęs lietuviškų knygų viršelių ir iliustracijų sukūrimė. Paskutinioji dail. Kurausko iliustruota knyga — Mariaus Katiliškio "Šventadienis už miesto" neabejotinai yra vienas iš puošniausių lietuviškųjų knygų. Dail. Kurauskas yra aktyvus Šviesos-Santaros Kolegijos Chicagos skyriaus narys. Jo parodą Čiurlionio Galerijoje ruošia Jūrų Skautijos Korp! Gintaras.

— Šviesos-Santaros Kolegijos Chicagos skyriaus pirmasis 1964 metų susirinkimas įvyks sausio mėn. 31 dieną (penktadienį) 8 val. vak. K. Dirčio svetainėje, 4500 So. Talman. Susirinkimo programoje numatyta dr. Jono Valaičio paskaita "Automatizacijos socialinės problemos", ei-

namieji reikalai ir kavutė.

Skyriaus susirinkimai vyksta reguliariai kiekvieno mėnesio paskutinį penktadienį. K. Dirčio svetainėje, todėl nariai raginami tą dieną rezervuoti susirinkimams.

— Lietuvių Bendruomenės apygardiniame suvažiavime inž. Valdas Adamkavičius, LB JAV Centro Valdybos vicepirmininkas, skaitė paskaitą jaunosios kartos įjungimo į bendrą darbą tema, o inž. Karolis Drunga pirmininkavo suvažiavimui.

— Dr. Jonas Valaitis, Šviesos-Santaros Kolegijos Pirmininkas, dalyvavo ir tarė sveikinimo žodį Lietuvių Studentų Medikų ir Odontologų Draugijos metinėje šventėje.

— Dr. Marija Gimbutienė, Californijos universiteto archeologijos profesorė, ir dr. Margiris Jesaitis priimti Tarptautinės Mokslo Akademijos pilnateisiais nariais Paryžiuje įvyksiamam Akademijos suvažiavime.

— Dail. Jurgio Kęstučio Račkaus paroda įvykusi Čiurlionio Galerijoje sausio 4—12 dienomis buvo sutikta labai palankiai.

Parodos atidarymo metu dr. Vytautas Kavolis skaitė paskaitą "Sociologinė meninio stiliaus samprata". Dr. Kavolis savo paskaitoje įdomiai apžvelgė sociologų daromus tyrinėjimus ir išvadas iš meno kūrinių stilių. Moderniuoju menu, pavyzdžiui, daugiau domisi aukštesnio išsilavinimo, didesnės inteligencijos ir jautrumo žmonės, o realisti-niu — visuomenės žemesnieji sluoksniai. Modernus menas daugiau išreiškia liberalios, laisvesnės bendruomenės dvasią, kai totalistinės (pvz., komunistinė, nacistinė) sistemos reikalauja kurti ir proteguoja realistinį meną. Totalistinių palinkimų žmonės (mėgstą tvarką...) taip pat normaliai daugiau linkę į realistinį meną, nes jis gali tarnauti jų tikslų skleidimui. Atidarymo dalyviai, kurių, reikia pasidžiaugti, buvo ypatingai daug, taip pat turėjo progos įsijungti į trumpas diskusijas po paskaitos.

Atidarymą pravedė rašytojas Algimantas Mackus. Trumpą žodį tarė ir dail. Jurgis K. Račkus specialiai atvykęs iš Kanados į parodos atidarymą. Dail. Račkui ir dr. Kavoliui priėmimą po atidarymo suruošė Henrieta ir Vytautas Vepštai.

— Algimanto Mackaus redaguojamo "Margučio" gruodžio numerį apstu įdomios kultūrinės medžiagos. Paminimi sukaktuvininkai poetas kan. Mykolas Vaitkus (rašo Stasys Santaravas), ir dail. Adomas Galdikas (rašo Antanas Rūkas). Karolis Drunga pasisako "Apie tradicijas ir laisvės įtampą" reaguodamas į seniau tilpusį K. Stropaus straipsnį.

— Kęstas Reikalas išsamiai recenzuoja Santaros-Šviesos išleistą Kosto Ostrausko dramų rinkinį "Žaliojoj Lankelėj", pabrėždamas joje išspausdintų dramų originalumą, spalvingumą ir moderniškumą: "... Jeigu dėl tradicinio teatrinės publikos konservatyvumo moderniosios

(Nukelta į 5 psl.)

Mūsų Žingsniai

(Atkelta iš 4-to psl.)

meno srovės pasaulinėje dramoje kiek vėliau teatsiliepė, arba nei iš viso jos nepasiekė, tai juo labiau naujų vėjų visada trūko lietuviškuose scenos veikaluose. "Pypkė" yra eksperimentinis, naujų išraiškos būdų ieškąs dramos veikalas, ir jau vien dėl to jo pasirodymas yra sveikintinas. Antroje dramoje, "Žaliojį lankelį", Kostas Ostrauskas pasineša kita ieškojimo kryptimi. Čia dramos įtampai išvystyti jis iki kraštutinumo išnaudoja regimuosius ir girdimuosius išorinius efektus, juos padarydamas esmine dramos dalimi". Recenzija baigiamą išvada, kad "Kosto Ostrausko naujasis įnašas lietuviškon dramon turėtų ypatingai pradiuginti vaidintojų sambūrius, nuolat besiskundžiančius savųjų rašytojų veikalų stoka". (Red. pastaba: "Žaliojį lankelį" galima įsigyti "Metmenų" žurnalo administracijos adresu: Ramojus Vaitys, 615 Hinman Ave., Evanston, Ill. Kaina 3.00 dol.).

Įdėti vėliausi Liūnės Sufemos eilėraščiai skoningai iliustruoti dail. Vytauto O. Virkau piešiniais. Žurn. Vyt. Meškauskas rašo "Mėnesio paraštėje" apie operą ir žydų klausimą, o skyriuje "Keliais sakiniiais" duota gyva lietuvių kultūrinio gyvenimo panorama.

— Rašytojo Mariaus Katiliškio, Santaros Garbės Filisterio, naujos knygos "Šventadienis už miesto" pristatymo vakaras praėjo iškilioje kultūrinėje nuotaikoje. Algirdui T. Antanaičiui duodant platų knygos įvertinimą tarpais ištraukas iš knygos skaitė Stasė Kielaitė, Regina Stravinskaitė, Kazys Alėnas, Algirdas Antanaitis, Leonas Barauskas, Jonas Kelečius ir Romas Stakauskas. Salė buvo jaukiai dekoruota dail. Algirdo Kurausko padarytomis šios knygos iliustracijomis ir Mariaus Katiliškio portretiniu škie. Vakara suruošė Jūrų Skautijos Korp! Gintaras.

— Naujųjų Metų sutikimas puošniame Drake viešbutyje suruoštas Santaros-šviesos Chicago skyriaus praėjo su dideliu pasisekimu. Didžioji Drake viešbučio Grand Balroom salė savo prabangumu ir erdvumu sudarė jaukią atmosferą Naujųjų Metų sutikimui. Šokiams vietos neabejotinai buvo daugiau negu bet kuriame kitame Naujųjų Metų sutikime. Atėjus užbaigimo laikui, kuris šiomet buvo truputį anksčiau, nes naujasis Drake viešbutis randasi Chicago priemiestyje Oakbrooke, net nesinorėjo skirstytis. Šie Naujieji Metai parodė, kad galima išeiti iš mažų, senų salių į malonią aplinką.

— Santaros - šviesos Federacijos visuotinis metinis suvažiavimas įvykis, kaip visuomet, rugsėjo mėnesio pradžioje tuojau po Darbo dienos savaitgalio, t. y. rugsėjo 8—13 dienomis. Federacijos nariai kviečiami jau dabar taip susitvarkyti atostogas, kad galėtų suvažiavime dalyvauti visą savaitę.

MES NEŠĖM LAISVĘ

1963 m. išėjo dviejų eilinių Lietuvos piliečių prisiminimai, kurie savo širdyse nešiojo ir tebenešioja tikrai gryną meilę savajam kraštui. Buvęs ilgas metus Lietuvos sienų apsaugos ir Baltijos pakrančių tarnyboje, vyresnysis policininkas Alfonsas Nevardauskas (5601 So. Elizabeth St., Chicago 60636) parašė ir išleido savo prisiminimus Pajūriais, Pamariais. Tai puiki knyga mūsų jaunimui, buvusiems policistams ir visiems, kurie dar tebemyli savo kraštą. Karo invalidas, savanoris kūrėjas, puskarininkis Petras Pleškevičius (239 West 5th Street, So. Boston, Mass.) parašė Mes nešėme laisvę. Paskutiniuosius prisiminimus, prieš porą metų buvo išleidusi Kanados Rūtos leidykla, bet ten buvo tik 4 skyriai, viso 140 pusl., o dabar, tokio pat formato, bet geresniame popieriuje, išleista knygutė turi 9 skyrius ir 200 pusl. ši antra laida pataisyta ir papildyta.

169 pusl. skaitome: "Kartais tekdavo dirbti ir sodelyje. Čia buvo prie paminklų įvairiausių rožių ir kitokių gėlių. Prie žuvusiųjų paminklo vijoklinės rožės buvo atgabentos iš Amerikos nuo prezidento Vašingtono kapo. Kartais tekdavo atlikti ir nelabai malonių pareigų. Taip kartą, man budint muziejaus sodelyje, viršila sako: generolas skambino ir sakė, kad ten netoli vartų groja ir dainuoja kapitonas Biržys su savo Razaliute, kitaip juos vadina Pupų Dėdė ir Dėdienė. Nueik ir paprašyk juos apšviesti sodelį. Tik viską atlik mandagiai. — Man dar neprišartinus įprė jų, Pupų Dėdė pašoko ir sako, kad, tur būt, ateinu pas juos. — Taip, — atsakiau, — Generolas skambino ir prašė čia negroti ir nedainuoti. — Tuo metu gen. Nagevičius sėdėjo balkone, bet, vos tik man pradėjus kalbėti, jis pakilo ir nuėjo. Matyt ir jam buvo nemalonūs šis išprašymas. Pupų Dėdė ir Razaliutė pasišalinino, sėdo į mašiną ir nuvažiavo. Nuvažiuodamas dar uždainavo: po rugienas ir žolynus vaikštinėjo generolas ir šuva. Graži mūsų Lietuva..." (144 pusl.).

"Okupavę Lietuvą bolševikai Lietuvos Laisvės Kovų Invalidų draugiją 1940 metais uždarė. Daug karo invalidų žuvo antroje pasaulinio karo metu, daug ištremta į Sibirą ir ten žuvo kankinių mirtimi. Tik mažai dalelei pasisekė prasimušti į laisvąjį pasaulį. Šiuo metu jų yra apie 20. Jų materialinė būklė yra sunki, nes visi jau yra susenę, be sveikatos ir ne visi gauna senatvės ar kitokią pašalpą".

171—2 pusl.: "Vos tik rusai bolševikai 1940 metais su didžiule armija okupavo Lietuvą, tuojau jų žvilgsnis nukrypo ir į Karo muziejų. Jis buvo jų akyse skaudi rakštis, kuri priminė lietuvių kovas už laisvę. Jie tą laisvės simbolį pasiryžo pašalinti, tačiau, kad neužsi-trauktų per didelės tautos neapykantos, jie tai planavo atlikti

palaiptais. Pirmiausiai buvo pakeista tautinė ir valstybinė vėliava į komunistinę raudoną su kūju ir pjautuvu. Okupantų Liaudies seimui priėmus Stalino konstituciją, buvo įsakyta pašalinti iš Karo muziejaus Lietuvos respublikos prezidentų portretus. Karo muziejaus įkūrėjas gen. Nagevičius buvo pašalintas iš pareigų 1940 m. birželio 25 dieną. Iš muziejaus buvo atimta ir Vytauto Didžiojo vardas. Vietoje gen. Nagevičiaus buvo paskirtas pulk. J. Šarauskas, kuris vėliau buvo bolševikų sušaudytas ties Červenė. Prie pulk. J. Šarausko buvo priskirtas politrukas B. Zakonis. Pagerbimo apeigos prie Nežinomojo kareivio kapo buvo uždraustos. Paskutinės apeigos įvyko 1940 m. birželio 26 dieną, kurių metu Lietuvos vyriausybės vardu ant Nežinomojo kareivio kapo vainiką uždėjo V. Krėvė-Mickevičius. Laisvės kovų invalidai buvo išmėtyti. Vieni išvažiavo į kaimus, kiti miestuose pas pažįstamus. Neišsikėlusius išmetė tiesiog į gatvę prievarta. Buvo įsakyta iš muziejaus pašalinti visus paveikslus ir eksponatus, kurie vaizdavo 1918—1920 metų laisvės kovas su bolševikais. Vytauto Didžiojo statula, kuri buvo Lietuvos laisvės ir didybės simbolis, buvo uždengta, o šalia pastatyta Stalino statula. Buvusį Karo muziejaus užrašą — "Per amžius budėję, laisvę laimėjom per auksą ir pasišventimą" pakeitė tokiu: "Raudonoji armija — galingoji tautų taikingo darbo tvirtovė". 1941 m. pavasarį įsakyta iš sodelio pašalinti paminklus pirmiesiems žuvusiems — kar. Juozapavičiui ir kareiviui P. Lukšiui — bei iškapoti visas knygnešių pavardes. Taip buvo naikinama Tautos šventovė. Dėl užėjusio karo su vokiečiais nebuvo suspėta viskas sunaikinti. Tą jie atliko vėliau".

174 pusl.: "visi eksponatai, kurie priminė kovas už Lietuvos laisvę, dingo. Ir sodelis pakeitė neatpažįstamai. Visi paminklai nugriauti. Vietoje žuvusiems už Lietuvos laisvę paminklo pastatytas Dzeržinskio biustas, vietoj Nežinomo kareivio kapo palaidoti keturi komunistai (K. Požėla, K. Giedris, J. Greifenberg ir Rafael Cerny). Vietoj Laisvės Statulos — Mickevičiui - Kapsukui paminklas. Rusai bolševikai budriai seka, kad neliktų nieko, kas jiems ir visai tautai primintų Nepriklausomybę ir laisvės laikus, kad neparodytų, kaip Lietuvos istorija klastojama ir išniekinama".

178 pusl.: "turime įsakymą tamstą areštuoti ir pristatyti į Alytaus saugumo policiją. Prašom rengtis. Žmona norėjo įduoti maisto, bet saugumiečiai neleido, sakydami, kad šitas provokatorius bus viskuo aprūpin-tas. Bus pavalgydintas ir ap-rengtas. Atvykus į Alytų, mane uždarė į daboklę. Čia jau radau man gerai pažįstamą nuovados viršininką P. Venckų. Ant vie-no suolo sėdėjo P. Venckus, o ant kito, užriktęs kojas, gulėjo toks tipelis. Man atrodė jis toks įtartinas. Aš neapsirikau, nes jis greit priėjo prie manęs ir pradėjo klausinėti, už ką aš suim-tas, kokia mano pažiūra į da-bartinius įvykius. Aš į kalbas visai nesileidau. Jis iš manęs nieko nepesęs išėjo, ir rytojaus dieną jau pasirodė milicininko uniformoje. Dienos metu mane nuvedė pas daktarą. Jis mane apžiūrėjo ir sako: šito žmo-gaus sveikata visai netikus, kur jūs norite — jį dėkite. Penktą dieną po areštavimo mane iš-vežė į Marijampolės kalėjimą. Ten buvau žiauriai tardomas ir kankinamas. Tardymo metu buvo išdaužyti dantys, išsukti pirštai ir aplaužyti šonkauliai, bet jokio kaltinimo protokolo nesurašė, nes nerado prie ko prisikabinti. Taip aš išsėdėjau dešimt mėnesių, kol užėjo vo-kiečių rusų karas".

196-7 pusl.: "Zvelgiau į rytus. Pro ūkuose paskendusius apgriautus Vokietijos miestus, rodos, mačiau savo tėvynę, žiauriai bolševikų niokojamą. Mano visas gyvenimas, mano kovos su jos priešais už skaistes-nį jai rytojų, atrodė, buvo baig-tos ir nenusisekusios. Nieko da-bar savo tėvynei negalėjau pa-dėti. Tačiau raminausi, kad dar ne viskas baigta. Laisvės min-tis, kurią mes realizavome, jau yra giliai įspausta kiekvieno lietuvių širdyje. Lietuvių laisvės ilgėsis ir už ją vėl kovos. Vėl kils nauji savanoriai. Ir vėl Karo muziejaus sienose sutvis-kės naujomis spalvomis seni žo-džiai: Per amžius budėję, lai-svę laimėjom per auksą ir pasi-šventimą".

Mes nešėm laisvę — gauna-ma pas autorių. Kaina nepažy-mėta, bet, kiek man žinoma, knyga pardavinėjama po \$2.00.

Stepas Paulauskas

GERBIAMAS NAUJIENŲ PRIETELI,
PAAUKODAMAS NAUJIENŲ MAŠI-
NŲ FONDUI ATLIKSI DIDELI IR
GARBINGA DARBA. KIEKVIENA
DIDELĖ AR MAŽA AUKA BUS TIN-
KAMAI ĮVERTINTA.

PASIMATYKIT SU STANLEY LITVINU

APIE SAVO NAMO
INSULIACIŲS PROBLEMAS

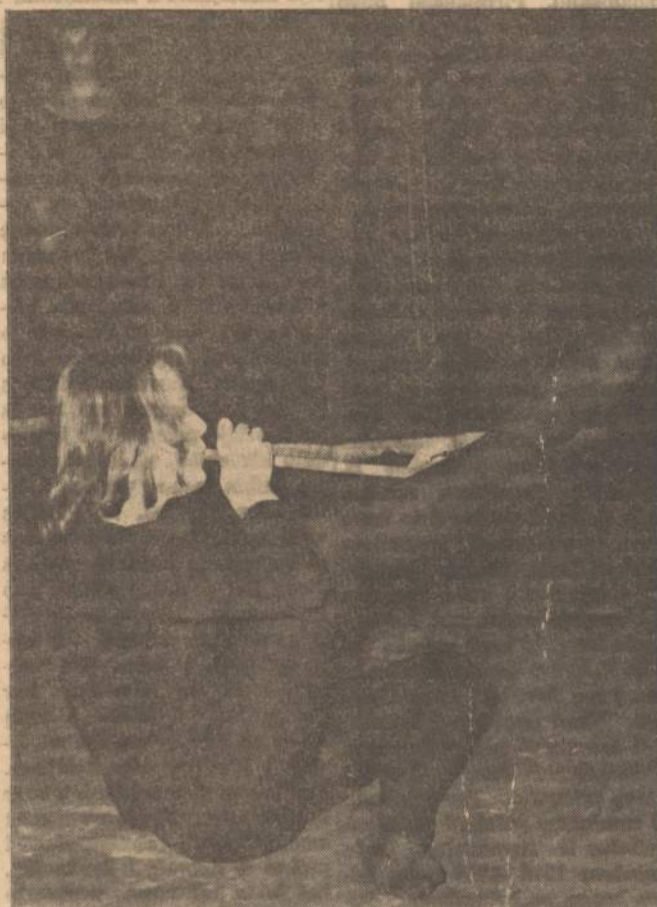
Dabar yra lai-
kas tinkamai
įrengti savo
namą vasarai
ir žiemai.

Mes turime išdirbtą reputaciją pilno pasirinkimo A-1 rūšies
stako lentų ir namams materiolių.

CARR-MOODY LUMBER COMPANY

3039 SO. HALSTED STREET — Tel.: VICTORY 2-1272
STANLEY LITVINAS, Mgr. — LIETUVIAI SALESMONAI

ŠOKIO KULTŪRA

KRISTINA ZEBRAUSKAITE

trečių metų Valeišaitės studentė, minima šiame rašinyje

Gimtojoje padangėje anais nepriklausomybės metais turėjau draugą Stepą. Mokėsi gimnazijoje. Domėjosi literatūra, skulptūra ir tapyba. Ne tiek protu, kiek jausmais. Gimnazijos vadovai skatino jaunimą domėtis menu bei sekti kultūros evoliuciją. Studijų nebaigęs, Stepas apsigyveno Kaune, susikūrė šeimą, pasistatė namuką, ir gyvena.

Gyvenant provincijoje. Kaunan atvažiavęs, užeidavau į dramos ir operos spektaklius. Matydavau ir sunkiai virškinamą baletą. Rusiškos pavardės, dažką išdarinėdamos, sukiniėjosi, lyg princai ir princesės. Vėliau ėmė rodytis lietuviškas baletas prieauglis. Iš baletu ėmė spinduliuoti kažkokia lietuviška šiluma.

Laikraščiai ėmė rašyti apie Danutę Nasvytytę, studijavusią Vokietijoje išraiškos šokį. Kažkas nauja, Lietuvoje nematyta negirdėta.

Kaunan atvažiavęs, užeidavau ir pas draugą Stepą. Jis žinojo, kad aš truputį domiuosi menu. Vieną sykį jis man padavė savo platinamą knygą. Puikiai iliustruota. Grakščios šokėjos. Tai buvo Jono Norkaus išversta Isadoros Duncan autobiografija. Kai kurie jos aprašomi įvykiai mane domino nepaprastai. Ėmė maną sąmonėje formuoti šoks toks išraiškos šokio vaizdas. Tai meniškas šokis, bet ne baletas, kuris Kauno scenoje rodydavosi.

Paskutiniiais nepriklausomybės metais Kaune, viename provincijos atstovų suvažiavime, pamačiau jautnas ponias kažkaip nepaprastai sukintį šo-

kanį. Tai man buvo pirmas pradėto kultivuoti tautinio šokio vaizdas.

Neramiesiems metams užėjus, kiti dalykai man rūpėjo. Kažkas buvo pavogęs iš manęs tą puikią knygą apie Isadorą. Taip ir gyvenau, likimo mėtomas ir vėtomas.

1942 m. į vieną provincijos kultūros centrą atvažiuoja Danutė Nasvytytė. Su išraiškos šokio studija. Nepilnas tuzinas keliolikamečių mergaičių. Visos šoka basos. Rodo, ką kuri sugeba. Man patinka forma. Turinys taip pat. Studijos moteriškas nuosirdumas gaivina žvėries nukamuotą žmogų. Buvo juokų, buvo ir asarų. Studija išvažiuoja. Sudie, mielosios mergytės.

Karui pasibaigus, vieni džiaugėsi, kiti liūdėjo. Viename bavarų mieste užėnu į tremtinių lietuvių stovyklą. Jaunimas koncertuoja. Liaudies dainos ir tautiniai šokiai. Programos vykdytojai apsilvė tautiniais drabužiais. Tautinė apranga iškultivuota. Ne koki pakuliniai sijonai, ar pakulinės kelnės. Šitaip prasidėjo kultūrinės veiklos idilė tremtyje.

Meno stebuklas įvykdavo, kai į lietuvių stovyklą bavarų ar svabų mieste atvažiudavo Čiurlionio ansamblis. Daina, muzika ir šokis. Jausdavau kažkokį autentišką stilių ir gyvą tautos dvasią. Kada ne kada pasirodydavo dainos žvaigždžių rečitaliai. Drama ir baletas kažkur judėjo, bet ne visose stovyklose rodydavosi. Vienoje bavarų stovykloje kelis kartus mačiau išraiškos šokio rečitalį.

Po tremties istorijos seka emigracijos istorija žmonėms ir jų atsiestoms tradicijoms. Či-

kagoje apsigyvenęs patyriau, kad Nasvytytė darbuojasi Australijoje, dvi jos mokinės Čikagoje, o dar kitos dvi Kanadoje.

Sąvokų klišės

Lietuvis nebūtų lietuvis, jeigu vienu baletu tenkintųsi. Nuo priešistorinių laikų lietuvis persifiltruoja visas vėjo atpučiamas kultūros vertybes. Atseit, išraiškos šokis ant lietuviškos dirvos prigijo ir žaliuoja, kaip bet koks augalas. Tačiau kas jis pagaliau yra?

Puikų straipsnį apie baletą ir lietuvišką baletą, taip pat jo istoriją parašė V. Sotnikovaitė su literato St. Santvaro talka — Lietuvių Enciklopedija II t. 87—92 p. p. Gražiai apie išraiškos šokį parašė B. Vaitkūnaitė (jos talkininką kol kas paliksime ramybėje) — L. E. IX t. 144—145 p. p. Kaip gaila, kad ji tuo pat užsimojimu neparasė Lietuvos išraiškos šokio istorijos! Ji tik žada tatal atlikti Lietuvai skirtame tome.

žodis — išraiška (L. E. IX t. 143—144 p. p.) reiškia sielos pergyvenimų parodymą judesiais, veiksmais ir kitais įvairiai įtintamais ženklais (tekstas šiek tiek perfrazuotas — J. K.). Išraiškos šokį stebėdami, iš tikrųjų pajuntame, ką šokėja savo viduje pergyvena. Tačiau tą pat pajuntame, ir baletu šokį stebėdami. Dar didesnė painiava būtų, jei tartume — meniškas šokis (vok. Kunsttanz). Iš anglų kalbos verčiamas modernus ar interpretacinis šokis lietuvių kalboje neprigijo tam žanrui, kurį įpratome vadinti išraiškos šokiu.

Negalėdamas pats iš šių painiavų išsinarplioti, nuėjau į A. Valeišaitės studiją, kuri savo naująjį sezoną pradėjo rugsėjo mėn. Mokytoja, patyrusi mano rimtą dėmesį jos kultivuojamam menui, leido man stebėti jos studijos darbą. Atliekamu laiku ji atsakinėjo į man rūpimus klausimus.

Pirmiausiai mokytojos paklausiau:

Kas tai yra išraiškos šokis? Ar šis pavadinimas iš viso yra tikslius? Ar negalėtų Tamstos atstovaujamas menas vadintis lyrinio baletu?

Ji atsakė:

Žodis — išraiška visuomenėje yra prigijęs. Jį keičiant kokiu nors tobulesniu, visuomenei būtų sunku susigaudyti apie šios kūrybos linkmę. Individuali šios kūrybos linkmė plaukia iš siekio leisti individui pasireikšti. Kas šitam siekiui tarnauja, tas negali kopijuoti savo mokytojo! Mūsų suprantamo modernumo esmė: ne kopijuoti praeities, bet rasti dabarčiai tinkamą formą, nes atečiai brangu bus tai, kas atspindi šių laikų dvasią.

Iš šito atsakymo supratu, kad vadinamo išraiškos šokio srovė yra griežtai atsiskilusi nuo klasikinio baletu tradicijų bei vardo ir, pabrėžtinai prisėmusi išraiškos baletu tradicijų bei vardo ir, pabrėžtinai prisėmusi išraiškos vardą, yra prisiekusi ištikimybei individualiai kūrybos linkmei.

Amerikos šokio kultūra

Toliau mokytojos paklausiau: "JAV baletas dar nesurado savo — aš" — pasakyta Lietuvių Encikl. II t. 90 p. Koki vėjai, Tamstos nuomone, pučia Amerikos baletu scenose?

Ji atsakė:

Ligi tam tikro momento Amerikos baletas galėjo neturėti savo "aš". Tačiau per paskutinius dešimtmečius Amerikos baletas susikonsolidavo. Pvz.: Agnes de Mille — Oklahoma. Drįstu tarti, kad Amerikos baletas šiuo metu turi savąjį "aš". Šiam teigimui neprieštarauja faktas, kad Amerikos šokio menas yra giliai decentralizuotas, daug yra savistoviai veikiančių baletu kompanijų.

Šokio kultūra anapus

Galima tarti, kad slavų pasaulis yra šokio pasaulis. Įprasta matyti Rusijoje gimusias šokio žvaigždes. Maskvos ir Leningrado klasikiniai baletai, taip pat tautiniai rusų šokiai pasaulis žaviši. Kaž kas neaišku. Tad ėmiau ir paklausiau mokytojos:

Koki vėjai, Tamstos nuomone, pučia Maskolijos baletu scenose?

Ji atsakė:

— Apie Rusijos baletą galiu ką nors pasakyti, tik remdamasi išpūdžiais iš matytų Kirovo trupės gastrolių ir filmų, kaip Romeo ir Julija, Undinė ir kt. Baletas tenai, kiek žinau, valstybės išlaikomas. Masės efektui, kostiumams, dekoracijoms ir šiaip scenos priemonėms tenai milžiniškos lėšos, kaip matyt, yra skiriamos. Formos efektas tenai pasiekiamas ne tik labai intensyviu darbu, bet ir šokėjų atranka iš labai didelio kandidatų skaičiaus. Pastatymai, iš tikrųjų, grandioziski. Tačiau jų kūrybai trūksta individualumo. Pav., Kirovo trupės pastatymuose yra jaučiama choreografinio išradinimo stoka. Šiuo atžvilgiu Rusijos baletas toli atsilieka nuo Amerikos baletu. Čia šokio menas laikosi privačiomis lėšomis. Jei čia valstybė meną taip remtų, kaip tenai, pastatymai čia būtų daug grandioziškesni, negu tai, ką Kirovo trupė parodė.

Nuosirdžiai padėkoju ekspertui už taip įdomiai pareiktus išpūdžius ir suteiktas informacijas. Kad dalykas būtų aiškesnis, nuėjau į centrinę biblioteką ir pavarčiau Sovietų Enciklopediją.

Apie tapybą (živopis) sovietų daktarai sako: "Išreikšdami dirbančiųjų masių siekius ir interesus, sovietų tapybos meistrai aktyviai dalyvauja kovoje už komunizmą, už taiką ir žmonijos laimę".

Apie impresionizmą: "Buržuazinės, estėtinės ir natūralistinės tendencijos rado sau išraišką saloninėje pramoginėje (nusiėniojose) klasikizmas — J. K.) tapyboje, o toliau impresionizmo mene, kuris nustūmė tapybą nuo progresyviųjų socialinių uždavinių".

Šiame impresionizmo vertinime jaučiasi kaž koks reliatyvumas. Kol Sovietijoje viešpats

(Nukelta į 7 psl.)

ŠOKIO KULTŪRA

(Tęsinys iš 6-to pusl.)

šios meno krypties nepasikinkė į savo valdžios mašiną, impresionizmas jam blogas.

Toliau, apie kubizmą jie štai ką sako: "Kubizmas — viena iš kraštutinių reakcinių formalistinių imperializmo epochos buržuazinio vaizdinio meno krypčių".

Dar griežčiau jie smerkia abstraktizmą, kurį jie maišo su surrealizmu. Ar tiki savo žodžiais tie "daktarai", kurie nesilaiko civilizuotų mokslininkų priimto polemikos padorumo?

Savo puolimą jie koncentruoja į vadinamą subjektyvizmą, kuris vakaruose stipriai reiskiasi pradant impresionizmu ir baigiant abstraktizmu. Puldami subjektyvizmą, tuo pačiu ant savęs jie klijuoja "objektyvumo" etiketę. Tame "subjektyvizme" (kurio vakarai neišsiginą) slypi individualiosios kūrybos pradai — vakarų kultūros pagrindas. Šito žodžio sovietai vengia. Negi jie sakys, kad individualizmas yra imperialistinio reakcinio buržuazinio meno pagrindas.

Apie šokius (tancy) rašydami, jie pasakoja apie naujų formų ieškojimą Europoje ir Amerikoje 19 ir 20 šimt. savartoje. "Tačiau — rašo jie toliau — šis procesas yra paženklinas (pod znakom) bendros buržuazinės kultūros krizės, dekadentiųjų srovių išsigalėjimo".

Atseit, apie šokius jie kalba žymiai santūriau, negu apie tapybą ir skulptūrą. Šokio instrumentas nėra toks lankstus, kaip tapybos — skulptūros priemonės. Tad šokio (žinoma, ir architektūros) menas vakaruose modernėja lėtesniu tempu. Be to, likimas lėmė modernizmui šiek tiek pravėdinti rusų šokį. Sov. Enc. apie Isadorą sako: "Po spalio revoliucijos ji viena iš pirmųjų vakarų artistų pasveikino sovietų valstybę, sukurdamą eilę šokių revoliucijos temomis". Pagal šį straipsnį Isadoros studija Rusijoje gyvavo ligi 1949 m. Studijai vadovavo Isadoros įdukra Irma Duncan, kai pati Isadora iš Rusijos išvažiavo. Vis dėlto ir šia proga sovietų daktarai sako: "...jos kūryboj atsispindi subjektyvizmo ir impresionizmo bruožai". (Duncan Isadora).

Čikagos World Playhouse ekrane paskutiniaisiais metais teko matyti Bolšoj baletu pastatymus Pelenė ir Gulbių Ežeras. Siužetai iš tautosakos. Jų ryšys su socialinėmis temomis sunkiai juntamas. Vadinamas ispaniškas šokis su dailia akrobatika, įpintas į Gulbių Ežerą, šiek tiek pajavirina sustingusią baletu formą. Toje pat vietoje rodė ir Kirgizų baletą, kuriame gražiai pasireiškė stambi, mongoliškai atrodanti, balerina, vaidinanti piktąją feją. Dramos efektas kirgizams lyg ir geriau išėjo. Siužetas iš kirgizų tautosakos. Formoje atsispindi Gulbių Ežeras.

Šokio esmė

Kita proga mokytojos paklausiau apie man rūpimus šo-

kio ir kultūros reiškinius:

Mano įsitikinimu, tradiciniai (tautiniai) šokiai atspindi ne tik tautos ar genties kultūrą, bet ir jos fizinį veidą (antropologinį tipą). Kaip Tamsta vertini būdinguosius Pietų Azijos, Afrikos ir Ispanijos šokius?

Į šį klausimą atsakydama, mokytoja pastebėjo, kad jis užgriebia kultūros filosofiją. Kad būtų galima aiškiau atsakyti, ji man paaiškino jos giliai išnagrinėtą šokio esmės klausimą, cituodama šiuos šaltinius:

1. A Dictionary of the Bible, by J. Hastings: "Savo užuomazgoje šokis yra pergyvenimų (feelings) išreiškimas kūno judesiais, daugiau ar mažiau kontroliuojamais ritmo pojūčiu". (Dancing).

2. The Catholic Encyclopedia: "Šokio užuomazgos reikia ieškoti natūraliame polinkyje naudoti gestus kalbai papildyti ar pavaduoti. Ypatyngais atvejais stiprios emocijos įjungia organus į egzaltacijos būseną, kuri spontaniškai išplaukia daugiau ar mažiau ritmiškais judesiais, sudarančiais vadinamus elementarinius ir natūraliuosius šokius. Tačiau — kaip kalba tuojau išsivystė į poeziją ir dainą, taip kūno judesiai irgi palaipsniui išsivystė į šokio meną. Ir spontaniškasis ir meniškasis šokis gali būti aprašomas, kai po pergyvenimų išreiškimas kūno judesiais, daugiau ar mažiau kontroliuojamais ritmo pajautimu, ir yra ligi tam tikro laipsnio visų tautų praktikuojamas".

Šita charakteristika, tur būt, misijonierių stebėjimais paremta, gerai aiškina ritualinius primityviojo pasaulio šokius.

3. Encyclopedia of Religion & Ethics, by J. Hastings: "Šokis yra žmogaus ir daugelio gyvulių, ypač paukščių, instinktinis muskulais pergyvenimų išreikimo būdas. Socialiniame žmonių (human race) gyvenime jis yra atliekų vaidmenį, kuris liečia kiekvieną asmens ir visuomenės veiklos reiškinį. Savo absoliučioje formoje šokis gali būti aprašomas, kaip žaidimas. Nuo jo judesiu, kaip nuo bet kokios kūno funkcijos, ritmas neatskiriamas — tai yra greičiau muskulų judesiais išreiktas gyvenimas, negu judesio poezija" (Procession & Dances).

Ši spalvingai suredaguota, tad ir sunkiai išverčiama, charakteristika gilina sielą į gamtos mokslus ir kultūros istoriją. Jos autorius taikliai nurodo į šokio ryšį su žaidimu. Gėrimės vaikų šokių, kuriame matome daugiau žaismo, negu dramos, ar kokios "egzaltacijos".

4. Serge Lifar — Ballet Traditional to Modern: "Pradžioje buvo šokis, ir šokis buvo su ritmu. Ir ritmas buvo šokis. Iš pradžios buvo ritmas. Viskas padaryta su juo, ir nieko nepadaryta be jo".

Ši citata be komentary aiški tam, kas skaito šventąjį Raštą.

Į šias citatas įsigilinus, nebe matyti reikalo kelti klausimo, kas tai yra šokis. Toliau mokytoja ėmė aiškinti senuosius tradicinius šokius sekanciais

ŠOKEJA NASVYTYTE

samprotavimais:

Kultūrai vystantis, kuriančio žmogaus dvasinė prigimtis vis labiau tolsta nuo jo fizinės prigimties. Dvasinės - fizinės prigimties vienybė geriausiai išsaugota primityviosiose kultūrose, prie kurių priklauso mums pažįstamos Afrikos kultūros. Afriekiečiai praktikuoja savo religines apeigas ir dvasia ir kūnu neatskiriama. Tai vienas pažymių skiriančių afriekietį nuo vakariečio. Šis pastarasis savo religines apeigas gali atlikti ir atlieka be šokio. Kinų, japonų ir indų šokiai nepaprastai turtingi simboliškai, gausūs išraiškos priemonėmis. Dvasinės — fizinės prigimties vienybė juose dar labai stipriai jaučiama. Religinio kulto tradicija juose dar tvirtai laikosi.

Vakarų kultūros formuojami ispanai turėjo atsisakyti nuo kažkada praktikuotų religinių šokių. Tačiau ispanų emocinė prigimtis buvo tokia stipri, kad jie, nepalėdami išsakyti religiniais šokiais, susikoscitravo ties seksualiniais šokiais.

Šitie samprotavimai galima suglausti į šitokią minčių grandinę:

Kaip mąstymas yra ryšys tarp filosofo ir būties, taip judesys yra ryšys tarp žaismingai judančio vaiko ir jį supančios aplinkos. Šitokį šokio ryšį tarp savęs ir visatos palaiko primityvusis žmogus. Jis nuoširdžiai atlieka darbo, karo ir pramogos šokius. Visą savo sielą jis deda į religinius šokius, reikšdamas padėką, meilę, maldavimą ir kitokių jausmų metafizinei būtybei.

Amerikos miestuose kai kurių švenčių progomis matomi indėnų šokiai kelia mūsų vaizduotę į priešistorinius laikus, jeigu jais rimtai domimės. Amerikos negrai, šiuo metu išgyvendami afrikinį romantizmą, bando atgaivinti savo protėvių tradicijas. Šiek tiek ritualinių šo-

kių buvo matyti McCormick Rūmų teatre negrų parodos metu — a Century of Negro Progress Exposition — 1963 m. rugpjūčio mėn. Čikagoje.

Šokio instrumentas

Man labai patiko šokio esmės ir tradicijų aiškinimai. Tačiau mano smalsumas nepasotinamas. Tai ėmiau ir paklausiau mokytojos:

Žinome, kad Isadora Duncan buvo šokio genijus. Iš jos autobiografijos (Mano gyvenimas) matyti, kad jos bandytas klasikinis baletas varžė jos kūrybos polėkius. Ar dvasiniai, ar fiziniai jos privalumai nulėmė jos karjerą?

Ji atsakė:

Pirmoj eilėj jos karjerą lėmė jos asmenybė: fiziniai ir dvasiniai privalumai kartu. Jos fizinė struktūra galėjo atitikti senovės graikų grožio standartą. Gal todėl jai pasisekė judesiais atgaivinti senovės graikų stilių. Išsamiau į šį klausimą atsakyti negaliu.

Šį atsakymą gavęs, prisiminiau negrų rasės baletu žvaigždę Joya Sherril. Ji atliko klasikinį baletą virš minėtoje negrų parodoje. Jos technika be priekaištų. Tačiau jos fizinė prigimtis trukdo jai sukurti tas puikiasias linijas, kurias kuria Europos šiaurėje gimusios balerinos. Kitas dalykas yra limbo šokis, kurį atliko Roz Croney tos pat parodos kabareto skyriuje. Šiam šokiui reikia tokių fizinių savybių, kurios tik negrų dukterims įgimtos.

J. K.

(Bus daugiau)

CHICAGOS SVARIAUSIAS IR
MODERNISKIAUSIAS DARŽAS
BUČO DARŽAS
WILLOW WEST INN
AND PICNIC GROVE
83rd and Willow Springs Road
WILLOW SPRINGS, ILL.

7 — NAUJIENOS, CHICAGO 8, ILL.
— SATURDAY, JANUARY 18, 1964

Vėlių kultas lietuvių liaudies tikėjimuose

Mūsų proseniai tikėjo, kad besierartinančią mirtį galima esą iš tam tikrų ženklų numatyti, o atitinkamai pasielgus — galima ją kuriam laikui nuo savęs nustumti. Senatvė ir liga buvo dvi dažniausios mirties priežastys. Katastrofiški atsitikimai būdavo retesni ir jie padarydavo žmonėms gilias išpūdžio. Šiuo metu mes veik kasdien skaitome laikraščiuose ar girdime per radiją apie automobilių, traukinių ir lėktuvų katastrofas, jos staiga atneša mirtį daugeliui žmonių, čia mirtis ateina visai nelaukta, bet mes su tuo jau esame tiek apsipratę, kad viską veik negirdomis nuleidžiame. Karas dabar pareikalauja irgi daug daugiau aukų: per keliolika minučių visas miestas virsta griuvėsiais ir kapinynu, visai netikėtai miršta dešimtys tūkstančių žmonių. O tačiau šių dienų žmogaus sąmonėje klausimai apie mirtį užima daug mažiau vietos, negu seniau, kai žmonės turėjo daugiau laiko, stengėsi viską iš anksto numatyti ir pergaltoti. Jie tuomet daugiau galvojo ir apie pomirtinį žmogaus gyvenimą, taip lygiai ryškesnę vietą užėmė žmonėse ir vėlių kultas¹⁾.

Daugelis senovės lietuvių papročių rėmėsi su žmonių vėlių ar sielų kultu. Pvz. jei miške be vėjo girgžda medis, tai reiškia, kad ten verkia atgailojanti žmogaus siela, kuri prašo išvadavimo. Tada reikia pasimelsti, ir medis nustos girgždėti. O seniau būdavo žmonių, kurie mokėdavę su girgždančiais medžiais net pasikalbėti.

Mūsų protėviai tikėjo, kad vandenyje atgailoja mirusių vėlės. Todėl su vandeniu, kaip ir su ugnimi, reikia elgtis labai mandagiai. Negalima jo teršti. Į vandenį negalima spaudyti, o ypač į upę.

Kai kurios upės buvo vadinamos "vėlių upeliais". Iš čia yra kildinamas ir Veliuonos, dešiniojo Nemuno intako, vardas, nes toji Veliuona buvo kadaise Vėlių upė. Kitas Vėlių upelis yra Vinkšnėnų kaime, šiaurinėje apskrityje.

Bendras visų mirusių atminimas, arba paminėjimas, Lietuvoje ir kituose Europos kraštuose yra daromas po Visų Šventų, lapkričio 2 dieną. Toji diena vadinama Vėlinėmis.

Visų šventųjų šventė ir Vėlinės yra vėlių klajojimo dienos. Tomis dienomis daug kur žmonės neleidžia nė gyvulių į lauką, kad vėlės jiems nepakenktų, o ir patys žmonės stengiasi be reikalo nevaikščioti, ypač vakarais, kad nedrumstų vėlėms ramybės.

Tomis dienomis nieko nedirbama, kad vėlės nebūtų varginamos; nedainuojama, negriežiama, nešokama, kad netektų visus metus liūdėti. Visų šventųjų naktį negalima ir miegoti, nes giminių vėlės ateinančios miegančius apčiupinėti. Dėl to visą naktį deginamos žvakės, giedama ir meldžiamasi.

8 — NAUJIENOS, CHICAGO 8, ILL.
— SATURDAY, JANUARY 18, 1964

PR. ALŠĖNAS

Yra tikėjimas, kad vidurnaktyje tarp Visų Šventų ir Vėlinių numirėliai renkasi į bažnyčią ir ten meldžiasi. Miręs kunigas laiko mišias, dega visos žvakės, griežia vargonais. Numirėliai tada yra matomi, nes jie renkasi taip, kaip buvo palaidoti.

Viena motina Vėlinių naktį bažnyčioje mačiusi mirusią savo dukterį, tempiančią drobės rietimą, kurį kaip kraitį buvo įdėjusi jai į karstą. Ji vargusi susipainiodama drobėje ir priekaištavusi motinai, kad ją taip apsunokino.

Mirę vaikai, kurių motinos labai verkia, į bažnyčią ateina šlapiais nuo ašarų marškinėliais — arba nešini ašočius, kuriuose nešioja motinų ašaras.

Bet gyviesiems ten pasirodyti, esą, labai pavojinga. Pamatę gyvą žmogų, numirėliai jį persekioja ir tuojuo puolą draskyti. Kas į numirėlių rankas patenka, tas gyvas retai begrižta. Norint nuo jų pabėgti, užpakalin reikia numesti kokį drabužį. Kol numirėliai jį sudrasko, žmogus gali pabėgti.

Apie XVII amž. mirusiųjų atminimui per Vėlines būdavo rengiamos puotos kapuose, pirtyse, jaujose, kur žmonių tikėjimu susirinkdavo vėlės pasimaitinti.

Laikui bėgant, vėlių maitinimo paprotys išnyko. Duoną ir kitokius valgomus daiktus Visų Šventų dieną žmonės vėliau pradėjo dalyti elgetoms, sėdintiems prie bažnyčios, kad jie melstųsi už mirusių artimųjų sielas²⁾.

Kaip "dūšia" žmogui mirus net visas septynias naktis visur klajoja, kol pagaliau patenka į dangų, pasakoja viena labai įdomi daina, užrašyta Trako k., Panevėžio apskr. ("Tauta ir Žodis" IV, 305):

"Dūsako dūšia iš kūno eidama:
Kur aš nakvosiu pirmąją naktelę?
Vidur lango tarp dviejų stulpelių,
Ten aš nakvosiu pirmąją naktelę"

Antrąją naktelę ji nakvojo "vidur grabo tarp dviejų lentelių", trečiąją — "vidur vartų tarp dviejų stulpelių", ketvirtąją — "vidur lauko tarp dviejų akmenėlių", penktąją — "vidur girios tarp dviejų pušelių", šeštąją — "ant krašto dangaus tarp dviejų žvaigždėlių" ir pagaliau septintąją — "vidur dangaus tarp dviejų angelų".

Kadangi siela dar ilgai prisilaiko kūno artumo, tad jam reikia rodyti tam tikros pagarbos, nesiskubinti tuojuo kasti į žemę, kitaip jo siela bus nepatenkinta...

Mūsų liaudies tikėjimai apie mirtį ir numirėlius bei su tuo susiję papročiai aiškiai rodo, kad lietuviai iš seno tikėjo į žmogaus egzistencijos nesibaigiamumą kartu su mirtimi. Miręs žmogus ir toliau gyvena, kaip "gyvas numirėlis", tik pasikeičia jo gyvenamoji vieta: dabar jis gyvena kape. Tačiau jau gana anksti, dar prieš krikščioniškais laikais, užtinkame ir tikėjimą į daugiau ar mažiau

sudvasintą vėlę, skirtingą nuo medžiaginio kūno, tačiau nenutraukiančią visai su juo ryšį. Galima būtų ją pavadinti "praskiestu kūnu". Vėlės toliau gyvendavo medžiuose ir gėlėse, pasirodydavo kaip paukščiai arba plaštakės. Senas yra išivaizdavimas, kad vėlės kenčia ne nuo karščio, bet nuo šalčio.

Nesvetima yra lietuviams pažiūra, kad seneliai iš naujo atgimsta savo anūkuose. Gal tai bus liaudiškas Mendelio surastų paveldėjimo dėsnų aiškinimas: anūkas dažnai ir kūnu, ir būdu yra panašus į senelį (ę). — Tai vis dar prieš krikščioniškų laikų sąvokos. Krikščionybės įtakoj yra atsiradusi "sielos" arba "dūšios" sąvoka: tai nemedžiaginis ir nematomas žmogaus Aš.

Mirusieji ir gyvieji, nors ir pridera dviem skirtingiems pasauliam, tačiau jie yra vieni kitų reikalingi, nuolat sueina į sąlytį. Ypač mirusiems reikalingi gyvieji, jiems, esą, ir toliau rūpį šio pasaulio reikalai. Tačiau paprastai mirusieji sudarą daug pavojų gyviesiems, jie esą pikti ir kerštingi, norį gyvuosius galimai greičiau nusivilioti pas save, tad būtina yra imtis apsisaugojimo priemonių.

Rūpinimasis brangių mirusių asmeniu, noras jam padėti, visados yra lydimas ir atitinkamo atsargumo. Tačiau paniškos numirėlių baimės, kurią dažnai pastebime pirmykštėse tautose, lietuviai neturi. Būdinga, kad numirėliai galį ne tik sunaikinti, bet ir teigiamai paveikti laukų derlių.

Krikščionybės įtakojė išsivystė "vargšės atgailojančios dūšios" sąvoka. Gyvųjų pareiga padėti atgailojančioms "dūšioms", toji pagalba dažnai susideda iš menko patarnavimo, kuriam tik trupučio drąsos reikia, dargi keletos tinkamu laiku pasakytų žodžių užtenka. Išvaduota "dūšia" padėkėjanti ir daugiau nebesirodanti. Liaudies tikėjimu, jų užsilaikymo vieta esanti šioje žemėje, jos atgailojančios vandenyje, ugnyje ir medžiuose. Ir "čyščius" arba "pekla" ir "dangus" besirandą šioje žemėje, pastarasis ant aukšto kalno, ir tik vėliau tas dangus atsitolino, atsirado tarp žvaigždžių, pasikėlė aukštybėna. Lietuviams svetima yra pažiūra, kad mirusieji gyveną požemyje.

Vėlyvesniaisiais laikais, žinoma, svarbiausiu dalyku buvo laikomas gedulingų mišių užpirkimas už mirusiųsiuosius, už jų vėles, o paskum — būdavo keliami pietūs namuose, giedamos rožančios ir giesmės. Minėjimų terminai įvairuoja: 4-ta, 9-ta savaitė, pusmetis ir metai. Svarbiausias, žinoma, yra metinis paminėjimas. Štai keletas pavyzdžių iš naujųjų laikų: — Ketvirtą savaitę po laidotuvių yra užperkamos mišios ir artimieji eina į bažnyčią jų išklausti. Tokios mišios vadinamos "keturnėdėliu". Devintą savaitę irgi užperkamos mišios, jos vadinasi "devintinės". Į šias mišias eję melstis žmonės nėra vaišinami. Sukakus metams po

mirties, vėl užperkamos mišios, į jas sukviečia kaimynus ir tolimuosius gimines, kurie nueina anksty rytą į bažnyčią, apvaikščioja "stacijas", atgieda rožančių, išklauso mišių. Po to mirusiojo namiškiai užprašo juos į namus ant pietų. Papietavę gieda ir pasimeldžia už mirusio "dūšėlę" (Jurbarkas). Per metinius ir kitokius mirusiųjų paminėjimus giedamas rožančius ir daromas pokylis. Rožančių giedant stalai būtinai turi stovėti išilgai gryčios — dėl ko — nėra žinios. Po rožančiaus reikia palikti stalus apkrautus valgiais ligi ryto, kad turėtų kuo vėlės papuotauti. Jei pagiedojus rožančių dainuojama, tai būtinai reikia atgręžti stalus skersai gryčios, — kitaip vėlės verkiandčios ir jokios naudos iš atgiedoto rožančiaus joms nesą (Barklainiai). — Tikima, kad mišių užpirkimas sieloms labai padedąs. Užtat reikia kartą į metus užpirti mišias ir už nežinomą numirėlį, kuris neturį artimųjų ir kuriam niekas mišių neužperka (Imbradas)³⁾.

Nors apskritai riba tarp gyvųjų ir mirusiųjų pasaulio dažnai yra neaiški: ir gyvieji ir mirusieji sudaro vieną bendrumenę, kurios narvelis — yra šeima. Tačiau ir dabar tos dienos, kuriomis skiriamas ypatingas dėmesys mirusiems — Visų Šventė ir Vėlinės — mus visus nutiekia itin mistiška nuotaika. Ypač nūdien, kada mūsų širdyse ir nuotaikose pinasi išplėstos iš mūsų Tėvynės ilgesys — nostalgija ir gaudumas daugelio savųjų netekus, Vėlinių vakarą kiekvieno keliai lenkiasi bažnyčiose prieš altorius, o kapinėse — prieš supiltų žemių kaurėlius, nežiūrind, kad tie kaurėliai dengtų ir ne mūsų šeimoms narius, bet, apskritai, lietuvius.

LITERATŪRA:

1. Dr. J. Balys, Lietuvių tautosakos skaitymai, 170 psl.
2. D. Velička, Lietuvių literatūra, I d., 374, 378, 413, 414 ir 416 psl.
3. Dr. J. Balys, Lietuvių tautosakos skaitymai, 177, 192, 193, 199 ir 200 psl.

INFANSEAT... Designed by a prominent baby doctor, it holds baby safely, comfortably. Use for tending baby, feeding, carrying and driving. Fully adjustable, five position stand lets baby lie flat or sit up at any angle. One piece-molded yellow plastic, it measures 20 inches high, 10 inches wide and 6 inches deep. Weighs only 2½ pounds. Soft Tufflex-filled cushion is covered with wipe-clean plastic. Cushion is easily removed for sponging or airing — reversible for added wear. Exclusive play balls to entertain baby, match color of cushion, straps and the cords. Add 50c for postage. \$8.95. Special consideration for quantity orders to Baby Shop Dealers.
O. B. BORGER CO.
Box No. 6 — Dept. I. T.
Moshannon, Pa. 16859